

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

מן החלקים א-ב יש לענות
על ארבע שאלות לבחירתכם.

חלק א - בראשית	{	84	-	(21x4)	נקודות
חלק ב - ישעיה		16	-	(16x1)	נקודות
חלק ג - ישעיה, יונה, ותהלים		100	-	סך הכול	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

ענו על ארבע שאלות מן החלקים א-ב (לכל שאלה – 21 נקודות).

חלק א – בראשית

1. פרק י"ב

- א. (1) עיינו בפסוק א'.
יש הטוענים שבפסוק זה הציווי לאברהם נאמר בהדרגתיות.
מהי הדרגתיות זו, ומה אפשר ללמוד ממנה?
(2) על פי פסוקים א'–ט', הביאו שתי ראיות למעלתו ולצדקתו של אברהם.
(8 נקודות)
- ב. רמב"ן (לפסוק ו'): "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בעניין אברהם יצחק ויעקב... וכולם [סיפורי האבות] באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלושת האבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו".
(1) הסבירו את ה"כלל" (העיקרון) שבדברי רמב"ן.
(2) עיינו בפסוקים י'–כ'.
הדגימו את העיקרון של רמב"ן באמצעות שני פרטים מחיי אברהם שבפסוקים אלה.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בישעיה, נ"א, פסוקים ב'–ג', ובדברי ר' יוסף קרא.
"הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברהם ואתה.
כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתי וישם מדברה קעדן" (פסוקים ב'–ג').
ר' יוסף קרא (לפסוקים א'–ג'): "כשאתם מצטערין בגלותכם לומר נשארנו מעט מהרבה, בבקשה מכם אל תתעצבו...
כי אחד קראתיו - בתחילה נגזרה גזרה עליהם שיהו יחידים, [כלומר] שלא יולידו. ואברהם וארבה - משברכתיו
משאמרתי לו פרה ורבה, אותה שעה הפרתיו והרביתיו שסוף נתמלא כל העולם ממנו. אף כאן, אף על פי שאתם
רואים עכשיו [את העיר] ציון שכולה וגלמודה [חרבה]... 'נחם ה' ציון, נחם כל חרבתי, וישם מדברה כעדן'."
(1) על פי ר' יוסף קרא, הסבירו מדוע נקרא אברהם "אחד", וכתבו מהו השינוי שחל בגורלו של אברהם על פי פסוק זה.
(2) "הביטו אל אברהם אביכם".
על פי ר' יוסף קרא, מהי הנחמה שעם ישראל עשוי לשאוב מקורות חייו של אברהם?
(5 נקודות)

2. פרק ט"ו

א. (1) מהו ההבדל בין תגובת אברהם על הבטחת ה' שבפסוק א' ובין התגובה שלו על הבטחת ה' שבפסוקים ד'-ה'?

(2) "וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה" (פסוק ו').

על פי מה שלמדתם, ציינו מהי ה"צדקה" המוזכרת בפסוק ומי החשיב למי "צדקה" זו.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ב'-ג'.

רמב"ן (לפסוק ב'): "ויש עליך לשאול, שכבר נאמר לו לאברהם, 'כי את כל הארץ אשר אתה רֹאֶה לך אתננה ולזרעך עד עולם, ושמתי את זרעך כעפר הארץ' (בראשית, י"ג, ט"ו-ט"ז), ואיך יאמר עתה 'ואנכי הולך ערירי... והנה בן ביתי יורש אִתִּי' - ולמה לא האמין בנבואה הראשונה..."

והתשובה כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם ב[של] חטאם בשגגה... והִנֵּה ראה [את] עצמו בא בימים [זקן] ולא נתקיימה נבואתו, וחשב כי חטאיו מנעו הטוב".

(1) על פי רמב"ן, מהו הקושי שמעוררים דברי אברהם לה' בפסוק ב'?

(2) הסבירו את תשובת רמב"ן על קושי זה.

(8 נקודות)

ג. הנצי"ב (לפסוק ה'): "וְסֹפֵר הַכּוֹכָבִים" - לא בשביל ריבוי הבטיחו כאן, שהרי כבר המשיל ריבוי זרעו לעפר הארץ

(פרק י"ג, ט"ז), אלא הוסיף כאן שיהיו הרבה אנשי מעלה שיאירו ככוכבים".

(1) על פי הנצי"ב, מדוע ההבטחה שבפסוק ה' אינה על ריבוי הזרע?

(2) על פי הנצי"ב, מה מלמד הדימוי של עם ישראל לכוכבים?

(5 נקודות)

3. פרק כ"ח

- א. (1) על פי רמב"ן, מראה חלום הסולם בפסוקים י"ב-י"ג מבטא הבטחה של ה' ליעקב.
על פי רמב"ן, מהי הבטחה זו? בתשובתכם התייחסו לתיאורים: "מִלְאָכֵי אֱלֹקִים עֲלֵימָּם וַיְרִדִים", "וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו".
(2) עיינו בפסוקים י"ג-ט"ו.
על פי פסוקים אלה, כתבו שתי הבטחות אישיות שהבטיח ה' ליעקב.
(8 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ט"ו, כ'-כ"א.
(1) איזו קושיה מתעוררת בעקבות ההשוואה בין הנדר של יעקב ובין ההבטחות שהבטיח לו ה'?
(2) על פי פירוש שלמדתם, כתבו תשובה על הקושיה שכתבתם בתת-סעיף ב(1).
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוק י"ג.

רש"י (לפסוק י"ג): "שֶׁכָּב עָלֶיהָ - קִיפֵל הַקֶּב"ה כֹּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל תַּחְתּוֹ, רִמַּז לוֹ שֶׁתְּהָא נּוּחָה לִיכְבֵּשׁ לְבָנָיו כְּד' אֲמוֹת [שֶׁטַח קֶטַן]".

- (1) על פי פירוש רש"י, המילים "הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה שֶׁכָּב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנֶּה" מעוררות שאלה, שרש"י עונה עליה בפירושו. מהי שאלה זו?
הסבירו כיצד דברי רש"י "קִיפֵל הַקֶּב"ה כֹּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל תַּחְתּוֹ" עונים על שאלתו.
(2) על פי רש"י, "קִיפֵל הַקֶּב"ה כֹּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל תַּחְתּוֹ". מה רצה ה' ללמד את יעקב בכך?
(5 נקודות)

4. פרק מ"ב

- א. (1) "וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם" (פסוק ז').
כתבו שלוש פעולות של יוסף שבהן באה לידי ביטוי ההתנכרות שלו לאָחיו.
(2) על פי מה שלמדתם, כתבו תשובה אַחַת על השאלה מדוע התנכר יוסף לאָחיו.
(8 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים י"ז-כ"א.
נחמה ליבוביץ (עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע, תשי"ח): "מדוע התעורר רַק עֵתָּה רִגְשׁ הָאִשְׁמָה בְּלִיבָם, וּמִדּוּעַ לֹא נִזְכְּרוּ בְּמִכִּירַת אַחֵיהֶם בְּמִשְׁךְ שְׁלוֹשֶׁת יָמֵי הַמָּאֶסֶר...?"
(1) הסבירו את השאלה שמעלה נחמה ליבוביץ. בתשובתכם התייחסו למילים "רק עתה".
(2) על פי מה שלמדתם, כתבו תשובה על השאלה של נחמה ליבוביץ.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוק כ"ה.
(1) מה הם שְׁנֵי הדברים שציווה יוסף לתת לאחים מלבד התבואה שקנו?
(2) רמב"ן (לפסוק כ"ה): "וְטַעַם 'לִתֵּת לָהֶם צֶדֶה לְדֹרֶךְ' כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ בְּדֹרֶךְ מִה שֶׁקָּנוּ, וְהִנֵּה הוֹדִיעַ לָהֶם זֶה כִּי... נִתֵּן הַצִּידָה דֶּרֶךְ חֶסֶד, כִּדִּי שִׁיּוּכְלוּ לְהַבִּיא אֶת הָאֶחָד [בְּנִימִין], כִּי אָמַר אֵין דַּעְתִּי לְהִרְעֵ לָכֶם אִם יֵאָמְנוּ דְּבָרֵיכֶם".
על פי רמב"ן, מדוע ציווה יוסף לתת לאחים דברים נוספים מלבד התבואה שקנו?
(5 נקודות)

5. פרקים מ"ד-מ"ה

א. (1) עיינו בפרק מ"ד, פסוקים י"ח-ל"ד.

בנאומו רצה יהודה לפייס ולרצות את שליט מצרים.

הביאו שתי דוגמאות מנאומו של יהודה המעידות על כך.

(2) יש הטוענים כי בנאום יהודה יש אמירות תקיפות כלפי יוסף.

על פי מה שלמדתם, הביאו מן הכתוב רמז אחד לכך, והסבירו רמז זה.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפרק מ"ה, פסוקים א'-ה'.

(1) על פי מה שלמדתם, צטטו שתי אמירות מנאום יהודה (פרק מ"ד, פסוקים י"ח-ל"ד) שגרמו ליוסף להתגלות לאָחיו.

הסבירו כיצד אמירות אלו השפיעו על יוסף.

(2) עיינו בפסוק א'.

מדוע ביקש יוסף שכל הנוכחים יצאו לפני שהתגלה לאָחיו?

(8 נקודות)

ג. ספורנו (לפסוק ט"ז): " 'וַיֵּטֵב בְּעֵינֵי פְרַעֲהַ - שָׁחַשְׁבַּ שְׂמֵכָאן וְאֵילֶךְ תִּהְיֶה הַשְּׂגַחַת יוֹסֵף עַל הָאָרֶץ לֹא כִּהְשַׁגַּחַת גָּר מְנַהִיג, אֲבָל כִּהְשַׁגַּחַת אֲזַרְח חוֹשֵׁב לְשַׁבֵּת בְּאָרֶץ הוּא זֹרְעוֹ, וְלִזְהָ יִשְׁגִּיחַ בְּכָל לֵב לְהִיטִיב לְאָרֶץ וּלְיוֹשְׁבֵיהָ."

(1) על פי ספורנו, מדוע שמח פרעה שאָחיו של יוסף באו למצרים?

(2) הביאו ראיה מהמשך פרק מ"ה כי פרעה היה מעוניין שמשפחתו של יוסף תתיישב במצרים.

(5 נקודות)

חלק ב – ישעיה

6. פרק ב' ופרק י"א

א. (1) עיינו בפרק ב', פסוקים א'-ד'.

על פי פסוקים אלה, כתבו שני דברים שעתידיים לקרות באחרית הימים.

(2) עיינו בפרק י"א, פסוקים א'-י'.

בפסוקים ו'-ט' מתוארת תקופת מלך המשיח.

הסבירו פסוקים אלה על פי שתי גישות שלמדתם.

(8 נקודות)

ב. מצודת דוד (לפסוק ג'): "והריחו' - רצה לומר במעט הבנה והתבוננות ירגיש ויבחין בבני אדם הטובים המה אם רעים".

(1) על פי מצודת דוד, איזו יכולת של מלך המשיח מתוארת בפסוק?

(2) איזו משמעות של המילים "והריחו בְּיָרֵחוֹ ה' וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט" מצודת דוד שולל בפירושו?

(8 נקודות)

ג. עובדיה הנביא ניבא על גאולת ישראל.

"וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרַ צִיּוֹן לְשִׁפְטֵ אֶת הַר עֵשׂוֹ וְהִיָּתָה לְה' הַמְּלוּכָה" (עובדיה, א', כ"א).

מצודת דוד: "ועלו מושעים" - המושעים שבהר ציון הם מלך המשיח ושריו, כאשר יעלו בהר שער לעשות בהם משפט [להעניש אותם] על מה שהרעו לישראל, אז תהיה לה' המלוכה, רצה לומר, אז הכול יודו במלכותו ויקבלוהו".

(1) על פי מצודת דוד, מה הם שני השלבים של הגאולה המתוארים בפסוק?

(2) על פי מצודת דוד, הסבירו את הקשר בין שני השלבים.

(5 נקודות)

7. פרק נ"ד

א. עיינו בפסוקים א'-ח'.

(1) את מי מסמלת האישה המוזכרת בפסוקים אלה?

(2) הנביא מצווה על האישה להרחיב את מקום אוהלה.

מהי המשמעות הסמלית של פעולה זו?

(8 נקודות)

ב. (1) פסוק ה' מתאר את גדולת ה'.

על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע פסוק זה מופיע בין הפסוקים המתארים את הגאולה.

(2) עיינו בפסוקים ז'-ח'.

על פי פסוקים אלה, הסבירו את הניגוד שבין ימי הגלות לימי הגאולה.

(8 נקודות)

ג. אברבנאל (לפסוק ב'): "עוד ציווה אותה [את העקרה]... 'וַיִּתְדַתְּיָךְ חֶזְקִי, רוצה לומר שעד עתה להיות האומה נעה ונדה

בגלותה, היה האוהל נוסע ונודד... ולכן לא היו יתדות האוהל תקועים במקום נאמן [קבוע] לפי שהיו נעתקים [זזים] ממקומם בכל יום, אומנם עתה יתמיד ישוב האוהל ולא ייסע ממקומו, ולכן צריך שיחזיק היתדות ויתקעם בארץ מאוד כדי שלא ייסעו עוד משם...".

על פי אברבנאל, הסבירו את הנמשל של חיזוק יתדות האוהל. בתשובתכם הסבירו את הנחמה שבדברים אלה.

(5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, יונה ותהלים (16 נקודות)

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

ענו על אחת מן השאלות 8–11 (16 נקודות).

8. ישעיה, פרק ז'

א. עיינו בפסוקים א'–ט'.

(1) "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" (משלי, י"ט, כ"א).

כיצד העיקרון שבפסוק זה בא לידי ביטוי בדברי הנביא לאחז?

(2) על פי דברי הנביא לאחז, כיצד אחז צריך להגיב על האיום מצד מלכי ארם וישראל?

(8 נקודות)

ב. (1) אחז חטא ולא קיים את דברי הנביא.

הוכיחו קביעה זו על פי המסופר במלכים ב, פרק ט"ז, פסוקים ז'–ט'.

(2) בישעיה, פרק ז', פסוקים ט"ז–י"ז יש דברי נחמה וגם דברי פורענות בעקבות חטאו של אחז.

הסבירו מהי הנחמה ומהי הפורענות.

(8 נקודות)

שימו לב: שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

א. עיינו במלכים ב, פרק י"ח, פסוקים ז', י"ג–י"ח.

על פי פסוקים אלה, ציינו שלושה שלבים בעימות בין חזקיהו לממלכת אשור. (6 נקודות)

ב. (1) עיינו בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'–י"א.

על פי פסוקים אלה, ציינו בלשונכם שתי פעולות הכנה למלחמה נגד אשור: פעולה אחת הקשורה למים, ופעולה אחת הקשורה לביצורים.

(2) רמב"ן: "ועל כן היה טוב בעיני משה [לשלוח מרגלים] כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצווה

בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולא רוב".

מה רמב"ן לומד מפרשת המרגלים בנוגע להשתדלות הנדרשת בהיערכות למלחמה?

(3) האם דברי הביקורת של ישעיהו סותרים את דברי רמב"ן? נמקו את תשובתכם.

(10 נקודות)

10. יונה, פרק א'

- א. (1) מה גרם ליראת המלחים המתוארת בפסוק ה', ומה גרם ליראת המלחים המתוארת בפסוק ט"ז?
 (2) מה עשו המלחים בעקבות תחושת היראה המתוארת בכל אחד מן הפסוקים?
 (8 נקודות)
- ב. רד"ק: "ויש לשאול: למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקודש, וכולה על נינוה שהייתה מאומות העולם, ואין בו זכר לישראל ואין בכל הנביאים זולתה כמוה".
 (1) על פי רד"ק, מהו ההבדל בין ספר יונה ובין שאר ספרי הנביאים?
 (2) על פי מה שלמדתם, כתבו שתי תשובות על השאלה של רד"ק.
 (8 נקודות)

11. תהלים, מזמור קכ"א

- א. (1) המזמור פותח בבקשת עזרה "מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי" (פסוק א').
 מדוע המשורר מבקש עזרה? הביאו ראיה לתשובתכם מן הפסוקים.
 (2) מהו השורש המנחה במזמור זה, ומה אפשר ללמוד מן השימוש החוזר בשורש זה על הרעיון המרכזי של המזמור?
 (8 נקודות)
- ב. במזמור זה בא לידי ביטוי הרעיון שההגנה של הקב"ה על האדם טובה יותר מן ההגנה של בשר ודם.
 בחרו בשני תיאורים של הגנת ה' המופיעים במזמור, והסבירו כיצד רעיון זה בא לידי ביטוי בכל אחד מן התיאורים שבחרתם.
 (8 נקודות)

בהצלחה!